

EEN STEEN DOORGELICHT EEN PROEFPUTTENONDERZOEK IN DE HOOGPOORT NR. 36-TE GENT (PROV. OOST-VLAANDEREN)

PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

ABO Archeologische Rapporten 2042

Rapport opgemaakt door: Pedro Pype en Jan Coenaerts

Derbystraat 55

9051 Gent

mei 2023

Dossiernr. 35571.R.01

Projectcode OE: 2023C129

COLOFON

Titel

Een Gents Steen doorgelicht. Een proefputtenonderzoek in de Hoogpoort nr. 36 te Gent (Prov. Oost-Vlaanderen)

Auteurs

Pedro Pype en Jan Coenaerts

Projectnummer

- 35571 (intern)
- 2023C129 (Agentschap Onroerend Erfgoed)

Plaats en Datum

Gent, april 2023

Reeks en nummer

ABO archeologische rapporten 2042

ISSN 2406-3940

RAPPORTFICHE

Template

Versies		
Versie	Datum	Status
v0	06/04/2023	Interne draft
v1	21/04/2023	Externe draft / definitieve versie
v2	21/04/2023	Externe draft / definitieve versie

Projectteam	
<i>Functie</i>	<i>Naam</i>
Projectleider	Pedro Pype
Business Unit Manager	Toon Moeskops
Kwaliteitscontrole	Jan Coenaerts
Director	Patrick Hambach

INHOUD

1	Impactbepaling en gemotiveerd advies	6
2	Opgraving	8
2.1	Inleiding	8
2.2	Afbakening.....	8
2.3	Algemene onderzoeksvragen en doel, fasering en strategie	9
2.4	Specifieke onderzoeksvragen en strategie Hoogpoort 36.....	9
2.5	Registratie.....	10
2.6	Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code Goede Praktijk.....	14
2.7	Randvoorwaarden.....	14
2.8	Geschatte duur van de opgraving.....	14
2.9	Kostenraming van de opgraving	15
2.10	Vereiste competenties actoren	15
3	Criteria voor het niet uitvoeren van de voorziene onderzoeksmethoden.....	15
4	Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code Goede Praktijk.....	16
5	Bewaring en deponering van vondsten.....	16
6	Kwaliteitscontrole en ondertekening	17

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: Zone voor vervolgonderzoek Hoogpoort 36 (blauwe polygoon) en zone opgraving uit de archeologienota met ID21026 (ABO nv 2023)	7
Figuur 2: impactplan met dieptes van verstoring, onderschoeiing en tijdelijke beschoeiing in functie van zone met beer- en waterputten (ABO nv 2021)	8

1 IMPACTBEPALING EN GEMOTIVEERD ADVIES

Tijdens het beperkte proefputtenonderzoek in de kelder van Steen 55 werden twee archeologische sporen aangetroffen, nl. een gedeelte van een vloerniveau en de insteek van een winningskuil in werkput 2.

Het uitgevoerde onderzoek heeft interessante en nieuwe bevindingen naar voren gebracht. Het uitgevoerde proefputten-onderzoek heeft toegelaten inzicht te verkrijgen in de toegepaste funderingstechniek en materiaalgebruik van Steen 55 en bijgevolg bijkomende dateringscriteria opgeleverd voor de datering van de constructie.

De kelder van de Hoogpoort 36 staat vermeld in de Gentse Steneninventaris als S55 (Laleman en Raveschot 1991): *“De constructiewijze van Hoogpoort 32 (S54) geeft duidelijk aan dat deze naast een bestaande constructie van Doornikse steen opgetrokken werd. Tijdens de verbouwingswerken werd dan ook op de grens tussen beide percelen een muurfundering in natuursteen opgemerkt. Deze muur, die haaks op de Hoogpoort staat, maakte wellicht deel uit van een min of meer rechthoekig gebouw. Aan de hand van relicten in het oude kadasterplan kan men vermoeden dat dit bouwwerk 6 tot 7 m breed was. De lengte kan zelfs 28,5 m bedragen”.*

Uit het baksteenformaat van de fundering in de oostelijke scheidingsmuur, d.i. met Hoogpoort 34/Steen 54, en de beperkte afmetingen van het perceel van Hoogpoort 36 zitten we vermoedelijk met een jongere constructie dan de Hoogpoort 34 en 38 (Steen 54 en 57/58). Het is evenwel niet uit te sluiten dat er zich sporen van een houtbouw tussen beide stenen zich bevond tijdens de eerste fase van de bouw van Steen 54 en 57/58 in de 13de eeuw. Na afbraak van de houtbouw werd er op het perceel van Hoogpoort 36 een gebouw in steen opgetrokken (Steen 55), vermoedelijk uit tussen de volle 14de en 16de eeuw.

De aanwezigheid van baksteen onderaan de fundering van de scheidingsmuur doet veronderstellen dat deze muur niet behoort tot een in oorsprong laatmiddeleeuws steen zoals in eerste instantie werd aangenomen, maar eerder behoort tot een jongere bouwphase. De vastgestelde baksteenformaten van 24-25x12x5,5-6cm kunnen, op basis van de beschikbare gegevens uit bouwhistorisch en archeologisch onderzoek in de Gentse binnenstad, algemeen gesitueerd worden tussen de volle 14de en de 16de eeuw. Het gebruik van baksteen in de fundering van de muren opgetrokken in Doornikse kalksteen wijst dus ongetwijfeld op een jongere bouwphase of aanpassing.

Door het hoge kennispotentieel en de bedreiging moet er een vervolgonderzoek plaatsvinden. Het volledige perceel van Hoogpoort 36 (ca. 212m²) moet worden opgegraven (figuur 1). Aangezien de Hoogpoort 36 behoort tot het projectgebied van Hoogpoort 38-44 en Donkersteeg 16-18, moeten dezelfde maatregelen worden getroffen. Deze zijn al geformuleerd in archeologienota met ID21026. Verdere details kunnen ook gevonden worden in het programma van maatregelen (cf. hfst. 2).

Figuur 1: Zone voor vervolgonderzoek Hoogpoort 36 (blauwe polygoon) en zone opgraving uit de archeologienota met ID21026 (ABO nv 2023)

2 OPGRAVING

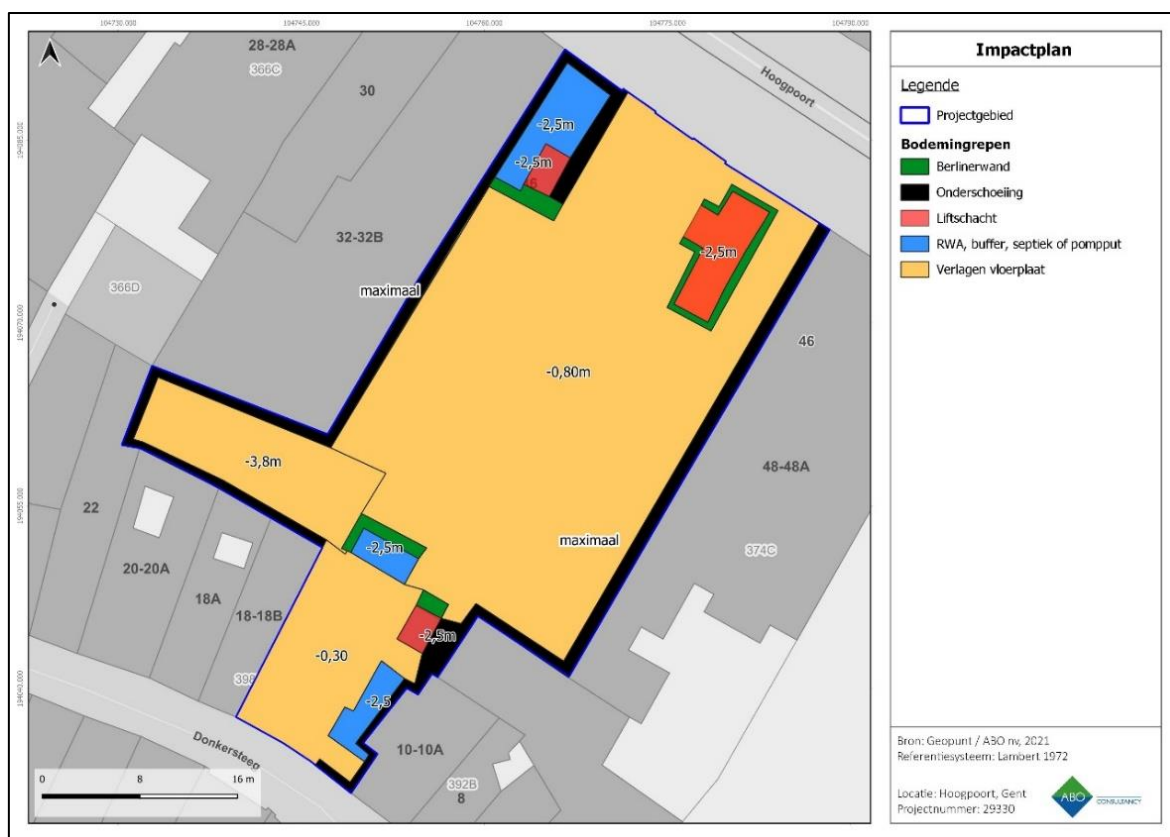
2.1 INLEIDING

Het programma van maatregelen voor de opgraving van Hoogpoort 36 te Gent zijn dezelfde als reeds geformuleerd in de archeologienota met ID21026.¹ Het doel, onderzoeksvragen, strategie en randvoorwaarden zijn dezelfde. Deze zullen hieronder herhaald worden en waar er afgeweken wordt zal dit specifiek worden vermeld.

2.2 AFBAKENING

Figuur 1 toont de zone waar een opgraving moet plaatsvinden. Hier worden de aanwezige archeologische resten bedreigd door de geplande werken. Het vooronderzoek met ingreep in de bodem bracht een groot aantal keldermuren en –vloeren, en ophogingslagen aan het licht waarbij er een groot potentieel tot kennisvermeerdering werd vastgesteld. **De oppervlakte van de opgraving bedraagt 212m², d.i. de perceelsgrootte van de Hoogpoort 36 te Gent.**

De Hoogpoort 36 is maar een deel van het projectgebied. **Samen met de reeds afgebakende zone voor opgraving in fase 1 (cf. figuur 1) – zoals bepaald in de archeologienota met ID21026 - bedraagt de totale afbakening voor opgraving ca. 1232m². Dit omvat ca. 84% van het projectgebied. De maatregelen van archeologienota met ID21026 zijn complementair met het programma van maatregelen van voorliggende nota.**

Figuur 2: impactplan met dieptes van versterking, onderschoeiing en tijdelijke beschoeiing in functie van zone met beer- en waterputten (ABO nv 2021)

¹ <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/notas/21026>

2.3 ALGEMENE ONDERZOEKSVRAGEN EN DOEL, FASERING EN STRATEGIE

Voor de algemene onderzoeksvragen, doel, fasering en strategie verwijzen we naar de archeologienota met ID21026.

2.4 SPECIFIEKE ONDERZOEKSVRAGEN EN STRATEGIE HOOGPOORT 36

2.4.1 ONDERZOEKSVRAGEN

- Kan de afbakening bepaald tijdens de inventaris van de Gentse stenen in de jaren '90 geverifieerd worden?
- Werden er sporen/structuren aangetroffen die wijzen op een oorspronkelijke indeling binnen het steen en zo ja, wat is hun datering?
- Werden er vloerniveaus aangetroffen en zo ja, wat is hun aard en datering?
- Kan de latere opdeling met herbruik van pijlers in Doornikse steen en het aanbrengen van bakstenen graatgewelven preciezer gedateerd worden?
- Zijn er aanwijzingen voor het bouwrijp maken van het terrein voorafgaand de bouw van de stenen, en zo ja, wanneer kan deze gedateerd worden?
- Zijn er in het opgaande muurwerk aanwijzingen (balkgaten) die wijzen op de aanwezigheid van een oorspronkelijk houten zoldering?
- - Zijn er nog andere muurwerk-archeologische vaststellingen zoals bijvoorbeeld raam- of deuropeningen, enz.

2.4.2 IMPACTBEPALING

De geplande werkzaamheden in de kelder houden een algemene verlaging in van ca. 0,80m ten opzichte van het bestaande maaiveld, waarbij het aanwezige bodemarchief aangetast zal worden. Wel kon inzicht verkregen worden in de aard van de toegepaste funderingstechniek en kon aangetoond worden dat enkele muren deel vormen van het oorspronkelijke steen uit de 13de eeuw.

2.4.3 STRATEGIE

Muurwerk-archeologische registratie -keldermuren

Van zodra de historische westelijke en zuidelijke muren volledig vrijkomen na het verwijderen van de recente toevoegingen tijdens de beschoeiing dienen deze in hun totaliteit geregistreerd te worden door middel van fotogrammetrie. Hierbij dient voldoende aandacht besteed te worden aan bouwfysische details. Bijkomend dient er een uitvoerige beschrijving en maatvoering gemaakt te worden van de gebruikte materialen (baksteen, natuursteen) en de aanwezige bouwfysische details zoals raam- en deuropeningen, nissen, balk- en/of steigergaten, bouwfasen, enz.

Tevens dient er voldoende aandacht besteed te worden aan overwogen staalnames in functie van datering van de constructie.

Archeologische opgraving

Er dient voldoende aandacht besteed te worden aan de aard en datering van de aangetroffen structuren. Er wordt per vlak verdiept over de ganse breedte van de vermoedelijke kapel, zodat er voldoende ruimtelijk inzicht kan bekomen worden.

De aanwezigheid van begraving is een mogelijkheid waar best rekening mee wordt gehouden. Voor registratie van menselijke resten tijdens uitvoering van de proefputten verwijzen we naar hfst. 3.6

2.5 REGISTRATIE

2.5.1.1 ALGEMEEN

Alle aangetroffen sporen en structuren worden geregistreerd overeenkomstig de bepalingen van de CGP. Gezien het een site met complexe stratigrafie betreft, wordt ervoor gezorgd dat voldoende putwandprofielen geregistreerd kunnen worden om de opgravingsvlakken te linken aan de stratigrafie. Alle putwandprofielen worden opgeschoond en het meest relevante profiel wordt geregistreerd overeenkomstig de CGP, teneinde zoveel mogelijk informatie omtrent de aard, bewaring, stratigrafie en datering te bekomen.

Indien een spoor zich tegen de putwand bevindt, wordt het werkputprofiel opgeschoond om de relatie tussen het spoor en de bodemhorizonten te registreren. Archeologische sporen worden na profielregistratie en staalnamen steeds in hun geheel uitgegraven. Kleinere structuren (o.a. greppels en paalkuilen) worden manueel uitgehaald. Diepe grachten en diepe kuilen kunnen machinaal uitgegraven worden.

2.5.1.2 METAALDETECTIE

Alle vlakken worden gescreend met een metaaldetector, evenals ophogingslagen.

Sporen waarbij de metaaldetector een signaal gaf, worden aangeduid in de sporenlijst. Metaalvondsten worden ingezameld bij spoorbewerking. Ingezaamde vondsten worden op plan gezet met vondstnummer en de code Md. Ingezaamde metaalvondsten worden beschermd tegen degradatie van het materiaal.

2.5.1.3 MUREN

Muren worden in detail gedocumenteerd in functie van de identificatie van fundering en opgaand muurwerk, bouwnaden en dergelijke meer. Van muren worden de omtrek, de bouwnaden en eventuele negatieve indrukken ingetekend. Verder worden baksteenformaten geregistreerd, alsook de waargenomen metsel-of legverbanden en de muurdikte. Muren worden in hun geheel en in delen volledig gefotografeerd, frontaal, met overlapping in de foto's. Indien muurwerk niet direct in één geheel kan worden gedocumenteerd dient te worden voorzien dat het muurwerk wel volledig gedocumenteerd is. Van elke niet dateerbare muur worden mortelstalen genomen voor datering. Indien de mortel houtskool bevat, worden er vijf stalen genomen; hierbij wordt er op gelet dat het houtskool afkomstig is van jong hout. De stalen worden bij voorkeur genomen door een expert. Indien de mortel geen houtskool bevat, worden er minstens drie stalen genomen.

2.5.1.4 VLOEREN

Vloeren worden eveneens in detail gedocumenteerd in functie van gebruikssporen en resten van er in of er op gebouwde constructies (bv. binnenmuren,...). Vloeren worden in hun geheel gefotografeerd. Bij een vloer gelegd in een bepaald patroon of met bijzondere details worden detailfoto's genomen met de schaallat. Een vloer met decoratieve tegels dient in detail te worden ingetekend en

gefotografeerd. Deze tegels (ook de niet-decoratieve wanneer ze deel uitmaken van de decoratieve vloer) moeten gerecupereerd worden. Hierbij krijgen ze een nummer dat op een detailplan wordt aangeduid. Bij de recuperatie van tegels worden de nodige conservatiemaatregelen in acht genomen. Alle eco-en artefacten in een opmaaklaag worden ingezameld.

2.5.1.5 *GREPPELS EN GRACHTEN*

Indien er grachten aangetroffen worden, dienen voldoende profielen gemaakt te worden. Bijzondere aandacht gaat hierbij naar monsternamen voor natuurwetenschappelijk onderzoek. Ondiepe grachten worden volledig opgegraven waarbij eventuele vondsten geregistreerd worden. Het inzamelen van vondsten gebeurt per grachtsegment zodat spatiale analyse van de vondstenverspreiding mogelijk is. Bij het aantreffen van diepe en/of omvangrijke grachten wordt een eerste vlak aangelegd en geregistreerd op het niveau waar de insteek zichtbaar wordt. Grondsporen andere dan de gracht worden gecoupeerd en afgewerkt. De vulling van de gracht wordt onder toezicht van de veldwerk leider (machinaal) laagsgewijs (in lagen van hoogstens 5 cm) verwijderd tot de maximale diepte van de gracht zichtbaar is. Daarbij wordt het vlak systematisch gecontroleerd op vondsten en gescreend met een metaaldetector. Bij het aantreffen van opvallende vondstconcentraties of schijnbaar intacte recipiënten wordt manueel verder gewerkt. Vondstmateriaal wordt steeds stratigrafisch of per diepteniveau ingezameld. Bij het verwijderen van de vulling dient tevens speciale aandacht besteed te worden aan het herkennen en registreren van houten en andere structurele elementen die deel uitmaakten van zowel de bouw als de werking van de gracht. Voorts wordt de nodige aandacht besteed aan restanten van bruggen en bouwwerken die aan de gracht grensden. Op zulke plaatsen worden bijkomende monsters genomen voor natuurwetenschappelijk onderzoek. Indien de onderkant van de gracht niet bereikt kan worden, dient het grachtprofiel aangevuld te worden door middel van boringen om de 50 cm. Hierbij wordt er tot minstens 20 cm in de moederbodem geboord.

2.5.1.6 *WATERPUTTEN, BEERPUTTEN, AFVALCONTEXTEN*

Bij het aantreffen van waterputten, beerputten, silo's en/of diepe afvalputten wordt bijzondere aandacht besteed aan de monsternamen voor natuurwetenschappelijk onderzoek en dateringsonderzoek. Bij het couperen van waterputten wordt er zorg voor gedragen dat de volledige waterput met insteekkuil wordt gecoupeerd, rekening houdend met de wetgeving inzake veiligheid. Indien sprake van een bewaarde bekisting of stenen mantel, dient deze vrijgemaakt te worden en in detail te worden geregistreerd. Bij het couperen van beerputten, wordt de coupe op de kleinst mogelijk werkbare oppervlakte gezet opdat men de verschillende lagen goed kan onderscheiden en apart kan volgen. De bewaarde houten of stenen putstructuur zelf dient in detail geregistreerd worden betreffende de constructiewijze, de situering van het stortgat en een eventuele fasering.

Indien kades, aanlegsteigers, oeverbeschoeiingen, bruggen, sluizen, rioleringen of andere hydrologische bouwwerken aangetroffen worden dienen deze te worden vrijgelegd (indien nodig manueel) en zo goed mogelijk opgekuist. De positie ervan dient topografisch te worden ingemeten, aangevuld met een fotogrammetrische opname van alle vlakken. Alle relictten worden in detail beschreven en gedocumenteerd. In de omgeving van bruggen, aanlegsteigers en oevers wordt extra aandacht besteed aan mogelijke vondstenconcentraties en dumpingspakketten. Ook de locaties waar de vroegere vijver(s) werd verkleind door die landinwaarts met puin of afval op te vullen zullen volledig archeologisch worden onderzocht.

2.5.1.7 OPHOGINGSLAGEN

Uit heterogene puin –en/of ophogingspakketten worden enkel diagnostische en/of uitzonderlijke vondsten verzameld. Stalen genomen in het kader van natuurwetenschappelijk onderzoek worden eerst gewaardeerd (assessment).

2.5.1.8 INHUMATIES

Indien er **inhumaties** worden aangetroffen worden alle graven binnen de proefputten in hun totaliteit opgegraven en onderzocht. Het opgraven van de begravingcontexten gebeurt onder begeleiding van een fysisch antropoloog. De skeletten worden opengelegd, voorzichtig schoongemaakt met aangepast opgravingsmateriaal, gefotografeerd, ingetekend op schaal 1/10 of geregistreerd door middel van digitale 3D-fotografie met duidelijk zichtbare topografisch verankerde merktekens en beschreven aan de hand van de skeletfiche opgesteld door het Agentschap Onroerend Erfgoed. De beschrijving bevat minimaal de volgende informatie (indien de toestand van het skelet dit toelaat): inventarisatie skelet, beoordeling kwaliteit van de aanwezige beenderen, geslachtsbepaling (>20 jaar), leeftijdsbepaling, lichaamslengteberekening en een vermelding van pathologieën en/of anatomische afwijkingen. Het invullen van de formulieren wordt gecoördineerd door een fysisch antropoloog. Er worden per skelet zo horizontaal mogelijk overzichtsfoto's genomen, alsook detailfoto's van de handen, voeten, hoofd en nekwerfels (na het wegnemen van de onderkaak). De resten van linker- en rechterhand als ook de linker- en rechtervoet worden aparte in een kunststoffen kist bij het skelet bijgehouden. Na het bergen van het skelet wordt de grond onder het skelet ingezameld en gezeefd (maaswijdte 2mm). Alle skeletten of skeletdelen die waardevol zijn voor eventueel funerair archeologisch, antropologisch, paleo-pathologisch vervolgonderzoek, worden geregistreerd en geborgen in kunststoffen kisten. De selectie wordt uitgevoerd in samenspraak met de begeleidende antropoloog. Er is bij de registratie en berging aandacht voor indicatoren die informatie verschaffen over funeraire structuren (bijvoorbeeld in volle grond, kisten, grafkelders en grafstenen, ...) en het begrafenisritueel (bijvoorbeeld bijgiften, spatiale organisatie, positie van het lichaam en ledematen, begraving met kledij of in een lijkwade en balseming). De fysisch antropoloog maakt een selectie onder de menselijke resten voor uitgebreid antropologisch onderzoek.

Bij het aantreffen van grafkelders wordt de aanwezigheid van schilderingen op de wanden binnenin geverifieerd. Schilderingen en grafstenen worden gedetailleerd gedocumenteerd. Het behoud in-situ van deze beschilderingen en grafstenen wordt besproken met Onroerend Erfgoed.

2.5.1.9 STEENTIJDRESTEN

Bij het aantreffen van steentijdresten wordt het onderzoek verdergezet volgens de werkwijze van een opgraving in functie van steentijdsites, indien dit noodzakelijk zou zijn met het oog op de bedreiging van de geplande werken. Het sediment wordt in werkputten van 50cm² laagsgewijs (maximaal niveaus van 10cm) ingezameld en gezeefd (maaswijdte 2mm) tot de C-horizont is bereikt. Grotere artefacten worden digitaal ingemeten en verwerkt volgens de 3D-methode. Indien een verdieping stabiliteitsproblemen dreigt te veroorzaken, worden waarderende boringen geplaatst tot in de C-horizont in een aangepast grid binnen de proefput en worden alle relevante aardkundige horizonten ingezameld per horizont en gezeefd (maaswijdte 2mm) om het steentijdpotentieel verder te onderzoeken in functie van eventueel vervolgonderzoek.

2.5.2 STRATEGIE VOOR STAALNAME EN CONSERVATIE

Waardering

Het is bijzonder moeilijk om in deze fase het aantal stalen en analyses in te schatten. De hieronder gepresenteerde waarderings- en analyses en hun aantallen zijn derhalve richtinggevend, het uiteindelijke aantal en het soort analyse kan in functie van de aangetroffen contexten afwijken.

Stalen genomen in het kader van natuurwetenschappelijk onderzoek worden gewaardeerd. Welke stalen worden gewaardeerd gebeurt door de initiatiefnemer, de eventuele wetenschappelijke begeleiding en de erkend archeoloog. Op basis van een eerste inschatting van de potentie van het ingezamelde materiaal om de onderzoeksvragen te beantwoorden stelt de erkend archeoloog door middel van een assessment een beargumenteerd waarderingsvoorstel op in het archeologierapport.

Meting:

- 4 VH waardering C14 stalen houtskool (of andere organische fracties zoals bijvoorbeeld verkoolde graankorrels)
- 2 VH waardering macroresten
- 2 VH mortel- en/of baksteen waardering
- 2 VH waardering hout (dendrochronologie + houtdeterminatie)
- 2 VH natuursteenwaardering

Analyses en dateringen

Op basis van de resultaten wordt, in overleg, de initiatiefnemer, de eventuele wetenschappelijke begeleiding een analyseprogramma gemaakt van de stalen die relevant zijn voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen.

- 4 VH analyse C14 stalen houtskool (of andere organische fracties zoals bijvoorbeeld verkoolde graankorrels)
- 2 VH analyse macroresten
- 2 VH mortel- en/of baksteen analyse
- 1 VH analyse hout (dendrochronologie + houtdeterminatie)

Conservatie

Welke vondsten worden geselecteerd voor conservatie gebeurt in samenspraak met het Agentschap Onroerend Erfgoed, de initiatiefnemer, de eventuele wetenschappelijke begeleiding. De erkend archeoloog stelt een eerste degelijk beargumenteerd voorstel op.

- 2 VH conservatie aardewerk
- 2 VH conservatie metaal
- 2 VH conservatie glas
- 2 VH conservatie hout
- 2 VH conservatie leder

2.5.3 STRATEGIE VOOR VERWERKING EN RAPPORTAGE

De determinatie van de vondsten gebeurt volgens bestaande en algemeen aanvaarde typologische classificatiesystemen, met verwijzing naar het gehanteerde systeem.

De resultaten van het natuurwetenschappelijk onderzoek worden bestudeerd in relatie tot de contexten waaruit de stalen genomen zijn en de interpretaties die zijn ontstaan tijdens het veldwerk worden bijgesteld.

Voor de verwerking, assessment van de resultaten en rapportage voor het Archeologierapport en uiteindelijke Eindverslag wordt minimaal de veldwerkleider en de assistent-archeoloog ingezet. De aardkundige neemt hierbij eventueel het bodemgedeelte op zich. Het tijdsbestek nodig voor waardering en analyse van de natuurwetenschappelijke onderzoeken zijn afhankelijk van de planning van het uitvoerend labo.

2.6 VOORZIENE AFWIJKINGEN TEN AANZIEN VAN DE CODE GOEDE PRAKTIJK

Er is geen afwijking ten aanzien van de Code Goede Praktijk voorzien.

2.7 RANDVOORWAARDEN

Indien het technisch of wegens veiligheidsredenen niet haalbaar is om de werkputten aan te leggen volgens de voorziene methode in het programma van maatregelen voorafgaand aan het plaatsen van de liftschacht, vuilwater- en regenwaterputten, zal de erkend archeoloog het initiatief nemen om dit met de bouwheer te bespreken volgende de vigerende wetgeving omtrent veiligheid op de werf. Hierbij zal er een alternatieve strategie worden aangewend, al dan niet in samenspraak met de stedelijke dienst archeologie.

Er wordt gegraven tot op de diepte van de verstoring, de rest blijft *in situ* bewaard. Indien sporen worden aangesneden op de rand van de verstoringdiepte of in de voorziene buffer, moeten deze wel in het geheel worden bestudeerd en in context worden geplaatst. Dit geldt niet voor de zone van de regenwater-, lift- en beerputten. Gezien de diepte van de werken, moet hier tot in de moederbodem worden opgegraven.

Er worden een aantal maatregelen genomen om met bewaring om te gaan (geotextiel, buffer, ...). Deze zijn geformuleerd in hfst. 2.

Pas na de opgraving kunnen de voorziene palen ter ondersteuning van de stabiliteit worden geplaatst.

2.8 GESCHATTE DUUR VAN DE OPGRAVING

De veldwerkfase voor het sporenonderzoek in Hoogpoort wordt geraamd op 3 dagen, met een ploeg van minstens 4 medewerkers. Hierbij wordt het aanleggen, documenteren en afwerken van de opgravingszones gerekend. Bij het veldwerk wordt uitgegaan van een personeelsbezetting bestaande uit minstens één veldwerkleider, twee één assistent-archeologen en een technisch assistent.

Voor de verwerking, assessment van de resultaten en rapportage wordt minimaal de veldwerkleider ingezet. Hiervoor worden 10 dagen voorzien. Het tijdsbestek nodig voor waardering en analyse van de natuurwetenschappelijke onderzoeken zijn hierbij niet opgenomen

2.9 KOSTENRAMING VAN DE OPGRAVING

Gezien het feit dat het veldwerk uitgevoerd wordt binnen de planning en de organisatie van de algemene aannemingswerken, wordt bij de kostenraming geen rekening gehouden met de kosten voor het uitgraven van de grond en de afvoer van de grond. Werfinrichting is ook niet voorzien in dit budget

- Veldwerk: 12.000 euro
- Rapportering: 7.500 euro
- Conservatie: 2500.00 euro
- Natuurwetenschappelijk onderzoek: 10% van het budget

2.10 VEREISTE COMPETENTIES ACTOREN

De erkende archeoloog en/of veldwerkleider heeft de autoriteit over de uitvoering van het gehele project en staat in voor onder meer de melding van de aanvang van opgraving, het indienen van het archeologierapport en het eindverslag, het beheren van archeologische ensembles tijdens het onderzoek en het overdragen van archeologische ensembles aan het einde van het onderzoek. Indien de erkende archeoloog zelf of binnen zijn organisatie niet beschikt over bepaalde specialistische expertise en dit onderzoek uitbesteedt, maakt hij de opdrachtomschrijving hiervoor dusdanig op dat de uitvoering verloopt conform de bepalingen uit de Code van Goede Praktijk. De veldwerkleider draagt de dagelijkse leiding van het archeologisch onderzoek, brengt de voorziene onderzoeksstrategie ten uitvoer en behoudt de controle over de werkzaamheden.

Het veldwerkteam bestaat minimaal uit:

- een veldwerkleider (onder auspiciën van een erkend archeoloog), deze veldwerkleider beschikt over voldoende ervaring in stedelijke contexten in Vlaanderen en Gent in het bijzonder. Vanwege de aanwezigheid van historische bebouwing is het sterk aangeraden dat deze over kennis beschikt van bouwhistorisch onderzoek / muurarcheologie.
- twee assistent-archeologen, hij/zij heeft minstens 2 opgravingen uitgevoerd in stedelijke contexten
- Voor de rapportage wordt minstens de veldwerkleider ingezet, onder toezicht van de erkende archeoloog. De erkende archeoloog voor dit project heeft ruime ervaring met stadskernarcheologie, muurwerk-archeologie én in het bijzonder met archeologie van de stad Gent.

In het team wordt ook een fysisch-antropoloog met ervaring in archeologische contexten toegevoegd aan het basisteam, aangezien de kapel van de Schoenmakersgilde kan aangesneden worden en menselijke resten dus nog aanwezig kunnen zijn. De fysisch-antropoloog is op afroep beschikbaar en wordt ingezet voor de coördinatie van de opgraving van menselijke resten tijdens het veldwerk en voor de verdere verwerking en analyse tijdens de rapportage.

3 CRITERIA VOOR HET NIET UITVOEREN VAN DE VOORZIENE ONDERZOEKSMETHODEN

Als tijdens het veldwerk van de in het programma van maatregelen besproken onderzoeksmethoden wordt afgeweken, op basis van de inzichten uit het onderzoek, wordt dit beschreven en verantwoord in de rapportering.

4 VOORZIENE AFWIJKINGEN TEN AANZIEN VAN DE CODE GOEDE PRAKTIJK

Er is geen afwijking ten aanzien van de Code Goede Praktijk voorzien. Indien er tijdens het uitvoeren van het veldwerk toch redenen hiertoe zouden zijn, dan worden deze beschreven en met verantwoording opgenomen in de rapportering.

5 BEWARING EN DEPONERING VAN VONDSTEN

De conservatie en overdracht van archeologische vondsten na afloop van het vooronderzoek gebeurt conform aan de artikelen 5.2.1 tot en met 5.2.3 van het Onroerend Erfgoeddecreet en de bijhorende uitvoeringsbepalingen. Bij de aanvang van het onderzoek worden duidelijke afspraken gemaakt tussen de opdrachtgever en de erkend archeoloog inzake de overdracht van de archeologische vondsten aan de eigenaar, het erkend onroerend erfgoeddepot of een andere bewaarder van het archeologische ensemble. Na het beëindigen van de verwerking en het opleveren van het eindrapport zal de overdracht van de vondsten plaatsvinden. Archeologische conservatie zal in alle fases van een archeologisch onderzoek aanwezig zijn om het onderzoekspotentieel van de opgegraven objecten ten volle te kunnen benutten. Hieronder worden zowel noodconservatie², preventieve conservatie³, stabiliserende conservatie⁴ als conservatie in functie van het onderzoek⁵ verstaan (CGP 24.1.1). Een tijdelijke opslag in het depot van ABO nv behoort ook tot de mogelijkheden.

² dit zijn ingrepen die nodig zijn om de bewaring van een archeologisch artefact te verzekeren van bij het opgraven tot een verdere eventuele conservatiebehandeling (CGP 24.1.1.1°).

³ dit is het aanpassen en controleren van de omgeving van archeologische artefacten om degradatieprocessen te vertragen of te stoppen (CGP 24.1.1.2°).

⁴ dit zijn behandelingen van het object zelf, die nodig zijn om een artefact stabiel te kunnen bewaren en hanteren (CGP 24.1.1.4°).

⁵ dit zijn alle ingrepen die nodig zijn om zoveel mogelijk informatie uit een archeologisch artefact te halen (CGP 24.1.1.3°)

6 KWALITEITSCONTROLE EN ONDERTEKENING

Naam	Functie	Handtekening	Datum
Patrick Hambach	General Director		06 april 2023
Toon Moeskops	Business Unit Manager		06 april 2023
Jan Coenaerts	Archeoloog/ Kwaliteitsverantwoordelijke		06 april 2023